

Prästasäcken.

Ur boken Snapphanar och andra i gamla tiders Bohuslän
Utgiven 1969 Av Sven Rydstrand

"Prästasäcken är utan botten." Så säger ett gammalt ordspråk, och med "prästasäcken" avses då symboliskt det sätt på vilket prästen mottog sin tionde. Olika präster hade i gångna tider olika stora fordringar på allmogen, och lagarna om tionden var inte så klart formulerade att de inte utan obehag kunde överskridas. Även om prästerna i gångna dagar hade stora gårdar att leva på, så skulle de likväl ha tionde av bönderna för sina tjänster vid barndop, bröllop och begravningar etc., och många gånger tyckte bönderna att det gick för långt. Skulle prästen t.ex. ha en ko vid varje jordfästning, och det förekom inte sällan, så kunde en bonde snart bli ruinerad, om många familjemedlemmar dog under en farsot.

I Norge var tionden under den katolska tiden mycket omfattande. Den utgick inte blott av säd utan även av fågel, fisk etc. Dessutom fanns en skatt, som kallades för "huvudtionde" och som även efter reformationen bibehölls på vissa orter, bl. a. i Bohusläns norra delar. Den utgick såsom en avgift för varje man och kvinna, som första gången gifte sig. Det tionde utgick dock i förhållande till vederbörandes förmögenhet, och de fattiga slapp således att betala, såvida de ej hade rika släktingar, som kunde åläggas att betala för dem.

Tionden var efter reformationen uppdelade i tre delar: 1. Kronan. (Kongetionde), 2. Kyrkan. (Kirketionde), och 3. Prästen. (Prästetionde). Ofta var det så ordnat att prästen uppbar hela tionden för att sedan dela med sig åt kyrkan och kronan. Men bönderna förstod inte alltid detta tillvägagångssätt utan trodde att prästen tog allt.

Hur det gick till, då prästen fick tionde vid allmogens giftermål, barndop och begravningar under 1600-talet och före prästlönereglementenas tid, finns det inte nu många uppgifter om. En liten föreställning därom kan man dock få av Sotenäsets kyrkoböcker för åren 1664–1686. Däri har dåvarande kyrkoherden i Tossene, Helge Wellumson-Bruhn, gjort anteckningar om vad han fick av bönderna. Här skall vi alltså återge några uppgifter därur, ty de förhållanden, som därvid blottas, är belysande för hela den tidens Bohuslän.

Copulerade i Tossene församling:

1668 den 6 dec.

Jon Jacobsson i Råghult och Börta Jacobsdotter.

Bägge giver huvudtionde.

Därför har en stut av mig påfordrats.

1669, söndag. mellan Nyår och Hel. Tre Kongar

Assbjörn Olsson i Runnen, förr gift, och Guri Jonsdotter.

Hon giver huvudtionde.

Betalt tre marker på min part.

De andra två parter tog fru Margaretha på Åby.

1669, i augusti.

Lars Olsson i Willehogen och Anna Nillsdotter.

Betalt min part i huvudtionde med två marker.

Länsman Anders Carlsson fick kronans part, sade Lars.

1672.

Göran Hansson i Ödstoft och Ingeborg Olsdotter på Runnen.
Bägge giver huvudtionde på var lott 1 ort.
Betalt tre marker, rester två marker.
Lovat att barka en hud.

1672.
Hans Persson-Spelman på Buvallstrand och Dote Andersdotter.
Fattiga. Ej betalt.

1678. S:t Hans dag 24 juni.
Ole Eriksson i Ebbeslätt och Eli Hallkielsdotter av Vrångebäck, Bro socken.
Hon borde gett huvudtionde men betalade ej.

1682.
Per Bryngelsson i Koderö och Marta Jonsdotter.
Hon borde betalat huvudtionde men hade intet att betala med.
Gustaf Larsson i Möhällen och Britta Larsdotter.
Ingen huvudtionde, för de hade intet.
Lovat mig kycklingar.

Födda i Tossene.

1669. den 21 febr.
Esbjörn Olssons dotter på Runnen, kom för tidigt. Har stått skrift. Skyldiga. Lovat ett skjortelär och ett lamm.
Skjorteläret är betalt. Lammet rester.

1671. den 21 maj.
Swens son i Fintorp, Hans. Kom för tidigt. Har stått skrift.
Skyldig. Lovat mig en tunna havre till hösten.

1673. den 14 dec.
Benta Eriksdotter vid Rundsvad.
Dottern och hennes farbröder i Blådjuperöd på Stångenäs och
i Wardås lovat mig en vit kalv. Betalt.

1674.
Oluf Hanssons dotter i Kolvig, Martha.
Kom för tidigt. Har stått skrift.
Lovat en fjärding makrill. Betalt.

Döde i Tossene.

1666. Kerstin i Lerbäck begravd.
Peder i Långeland, hennes svärson, lovat mig ett ungnöt.

1669. den 28 febr.
Oluff Clementssons moder Mari i Buwalstrand
begravd. Var 113 år gammal.

1674. den 28 maj.
Erices syster i Arslätt begravd.
Mannen arbetar av betalningen med plöjning.

1674. den 28 juni.

Anna i Kisteröd begravnen vid Dalen (= Berfendal)
Betalt med en rödhjälmad tjurkalv.

1675 den 13 maj.
Jens Olsson på Ulebergshamn begravd. Skyldig.
Hustrun och barnen lovat betalning.
Betalt med 6 alnar grovt lärft och en killing.

1676. den 25 april.
Oles dotter på Uleberg. Skyldig.
Lovat mig dotterns valmarsskiört.

1676 den 12 mars.
Oles moder i Klef begravd. Betalt med ett gammalt skiört. Skall göra ett par salttunnor till.

1680 den 13 nov.
Lars i Arslätts gamla tjänstepiga begravd.
Jacob i Arslätt och Simon i Valla lovat mig ett av hennes nya valmarsskiört.

1681 den 21 april.
Hans Spelemans barn på Buvallstrand begravt. Skyldig. Lovat färsk fisk.

1682 den 8 febr.
Dafwid Slaamann i Ulebergshamn begravd. Skyldig 10 Rd. Härpå bekommit 4 Rd.

Copulerade i Askums församling:

1670.
Christen Hansson på Näset och Borella Helgesdotter.
Lovat mig en fjärding salt makrill till hösten.
Lars Olsson på Näset är påförd den.

1673.
Jens Hansson på Malmö och Elsa Andersdotter ibidem.
Lovat en fjärding saltad kolja
Jacob på Malmö betalte två och en halv Rd.

Födde i Askum.

1668. juni.
Anders Simonssons barn i Björneröd.
Kom för tidigt. Stod skrift den 9 juni.
Lovat en fjärding god salt makrill.

1668. dec.
Ericses styvdotters barn i Sanneröd.
Fadern utlades vid dopet vara Johan, som tjänte löjtnant Oluf
Höök i Legene. Hon stod skrift den 9 dec. och betalte, men han har inte stått skrift hos mig.

1670.
Anna Pedersdotters barn i Anneslätt.
Modern fällde som fader en dräng från Stångenäs och gården
Mellby. Kom för tidigt, Skriftad.

Döde i Askum.

1668.

Mårtens syster på Näset, som blev på isen. Mårten på Näset, hennes bror, lovat betalning med det första. Betalt.

1668.

Christen Per Jöns kvinna på Näset.

Härpå betalt 2 marker. Det andra kvittterat på det jag var honom skyldig för hans båt, som jag haft.

Är så klart emellan oss.

1671.

Tomas i Backa och hans hustru. Betalt.

Men Tomas son, som tjänar på Hunnebostrand hos Tomas

Willumsson, lovar en fjärding kolja till för bästefadern, Christen i Ramsviks, nedsättning.

1673.

Lars Bomans barn i Ödby.

Modern, Ole Grises syster, lovar mig ett lamm.

1674.

Björn i Anneröd begravd.

Sonen Engelbrekt lovat en sö och ett lamm och fyra sättingar slökorn eller havre till min häst.

Sö och lamm är betalt.

1675.

Bengt i Amhults klova blev ihjälslagen av en ek i januari.

Hans broder, Peder Christophersson i Hunnebostrand lovat fyra Rd. Hans kvinna betalte.

Copulerade i Dalens församling. (Nuvarande Berfendal).

1668 den 10 okt.

Peder Jonsson i Bottenlycke

och Johanna Nillsdotter i Åseby.

Hon giver huvudtionde och har betalt min part.

1670. Sond. mellan Nyår och Hel. Tre Kongar.

Olle Clementsson i Hedum

och Kerstin Engelbrektsdotter.

Betalt huvudtionde med havre med fyra öre i var lott.

1674. den 26 juli.

Engelbrekt Halvarsson i Holma

och Johanna Björnsdotter från Stångenäset.

Har givit i huvudtionde av var lott två öre.

Födde i Dalen.

1669.

Swen Halvarssons barn. Lovat mig ett gott lamm.

Christen Jönssons barn på Timmerdal.

Lovat mig ett gott lamm.

Döptes två barn från Svarteborgs socken.

Då var herr Anders Persson, capellan i Foss, sjuk.

1670. den 25 nov.
Ola i Åseby betalt 6 öre och en halv tunna havre för dop.

1670. den 10 dec.
Store Ola Hansis barn i Röd.
Skall föda fram det ungnöt, som han har hos sig.

1671. den 19 mars.
Jacob Anderssons barn i Hästhagen.
Lovat mig en ung ox till hösten.

1672.
Gros dotter i Välseröd. Skyldig.
Gullbrand i Ilseröd lovat mig en sö med lamm.

1682.
Jöns i Bottnelycke barn.
Betalt 2 öre. Lovat ett får till.

1682. 3-je i Advent.
Erik i Åseby. Betalt fyra öre och kvittat två öre mot Per i Medbo för ett får. Lovat mig en halv tunna god vårvete till och betalt fyra öre.

Döde i Dalen.

1664.
Två tvillingar, Olas i Hedum.
Olas syster i Hedum, begravd. Ola har lovat att betala.

1665.
Peder Jonssons kvinna i Bottnelycke. Betalt.

1673.
Engelbrekts barn i Bolkeröd. Skyldig. Lovat mig en skeppa korn. 1674.
Ole Hansson i Vanneröd, begravd. Betalt med en kviga. 1683.
Per Andersson i Orreberg begravd. Betalt med en ung kvigekalv.

Inte alla var villiga att betala till prästerna, vad de fordrade, t.ex. en ko för en jordfästning. Då måste prästerna lagsöka de som var trilska. Många sådana ärenden förekommer i domböckerna redan på 1600-talet. Här skall blott återges ett protokoll, som skrevs vid ett häradssting på Valla gård i Tossene socken i maj år 1680:

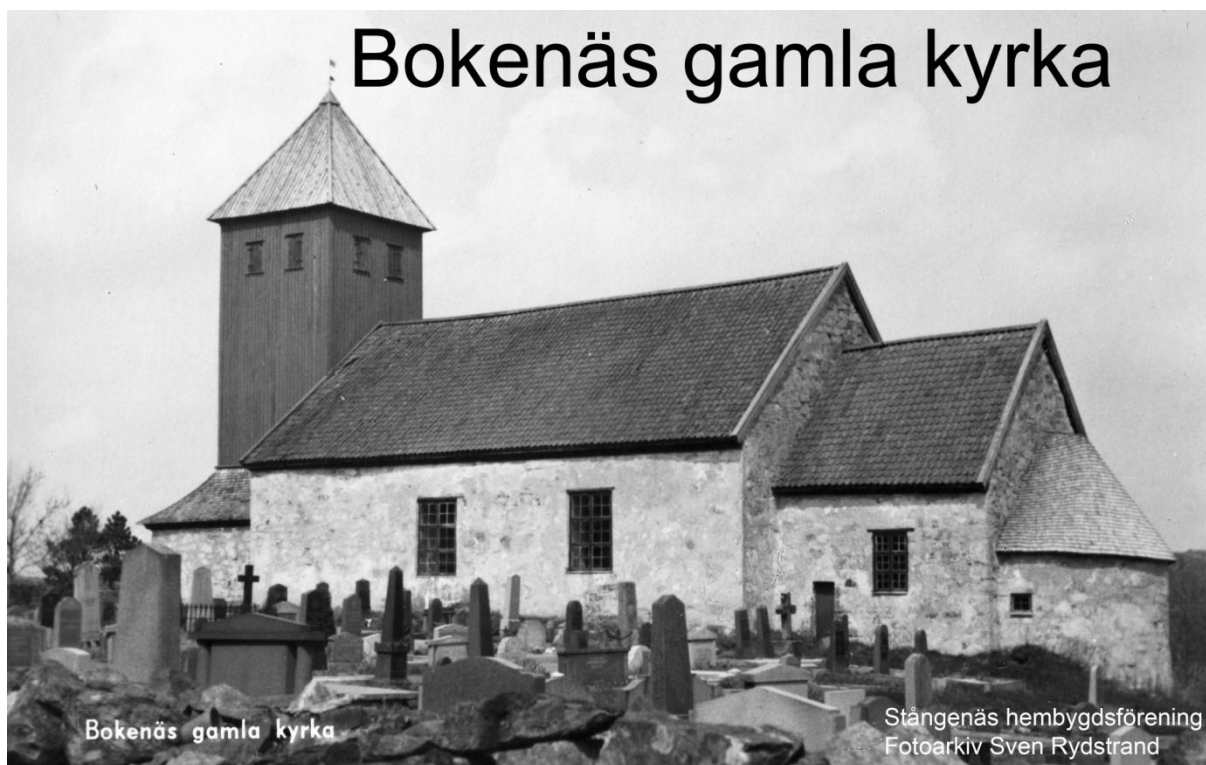
"Kyrkoherden herr Helge Willumsson hade instämt Esbjörn på Runn och besvärade sig över honom, att han intet haver betalt begravningspenningarna för sin hustru och sin svärmoder, som han har låtit begrava. Därpå svarade Esbjörn sig intet vilja veta, utan samtliga arvingarna måste sådant betala, han vill betala sin del.

Och sade sig prästen vilja hava i lägerstad för hustrun en ko eller dess värde, och för svärmodern sex daler smt.

Kyrkoherden begärde att det måtte inprotokolleras Esbjörns ord, då han sade att svärmodern skall vara till honom kommen för fattigdoms skull. Dessutom innestår för svärmodern tolv års rättighet, som är årligen sex öre smt.

Men såsom alla arvingarna intet är tillstädes, så pålægges dem alla samtliga att komma tillstädes nästa ting och sedan pro quota var sin rättighet betala."

Ärendet förekom emellertid inte mera, varför arvingarna troligen har gjort upp med prästen i godo.

Bokenäs gamla ödekyrka

År 1681 utfärdade konung Karl XI ett prästlönerreglemente, som skulle gälla för hela rikets prästerskap. Det lydde på följande sätt:

"Prästerna, som bo uppå landsbygden, skola bekomma av sina åhörare, det vare sig bönder eller vad näring de hava, som hemman bruka och besitta, tertialen av den tionde, som efter årsväxten faller av allehanda säd, vete, råg, korn, havre, ärter, böner, samt tionden av humle, hampa, lin, rovor och kål, dock att sådant gives i persedlen utan förvandling i ren spannemål. Item kvicktionde av all avel, som är föl, kalv, lamm, killing, gris, gås samt smör, en mark av varje ko. Och skall smörtionden vara levererad Olsmässedag av så många på hemmanet, som kor haver, eftersom där inga kor finns prästen ock ingen rätt haver därav smör pretendera. Lamm och killing levereras Larmsmässodag, lin och hampa, rovor och kål fjorton dagar före Michelsmässo. Humle följer skafttionden, och skall all tionde vara införd allhelgonadag.

Kan intet foster avfödas, att prästen kan tionde få, give då den tiondedelen uti värdet av det som fallet är om året, nämligen av en kalv två öre, lamm och killing ett öre, gås eller gris ett halvt öre sölvmünt. Men de som vid Saltsjön bo och ringa åker hava skola giva i det stället nämligen var skärebonde, som haver sin egen båt, om våren fyra band fisk och om hösten en fjärding strömming, eftersom prästen av andra notelotter üger en lott bekomma.

II.

Vad likstol anbelanger, så vele vi häröver således hava stadgat, att de som hava sex kor, skola giva uti likstol och testamente uti ett för allt en ko efter hustru och bonde. De som hava därunder eller ringare än sex kor till fyra kor, giver en daler sölvmünt. Där mindre är än fyra kor, gives en daler sölvmünt. Sedan efter ett barn åtta öre sölvmünt eller ett ärvdebarn sexton öre sölvmünt och efter ett legehjon åtta öre sölvmünt.

III.

Prästerna skole och hava uti Påske penningar ett öre sølvmynt om året för vart hjon, som går till avlösning och Herrans Nattvard såväl av söner, döttrar och magar som av hustru, legodrängar och pigor.

Och vare därmed avskaffat och alldeles förbjudet att lägga penningar på duken eller skriftemålspenningar, eftersom härefter också alla skriftehåll på landsbygden hos allmogen skola vara avskaffade. Dock detta intet förståndet med socknebuden.

Gångandes ämbetsmän samt alla andra på landet boende, som icke bruka någon åker eller svedjeland eller hava någon boskap, dock bruka sin enskilda näring, skola giva för all sin rättighet om året två mark sølvmynt, men bruka de åker eller svedjeland och haver de boskap, giva därför lika med bonden.

IV.

För brudfolks lysning gives fyra öre, för vigning åtta öre, för barndop fyra öre, för kyrkogång efter barn åtta öre, allt i sølvmynt. För socknebudsomak, särdeles där kyrkoherden behöver resa långt ut i socknen, där giva bonden som honom tackes, men icke högre eller mera än fyra kappar råg eller korn dock måste här vars och ens fattigdom anses, så att av dem intet fordras.

Med prästegårdshusens byggning bliver alldeles efter lag och Kongl. Förordningar däröver.

Anbelangande kapellanernas underhåll, såsom de äga med lön bliva försörjde utav Pastoribus, med vilka de arbeta. Alltså hava biskoparna med konsistoriet däröver att jämka dem emellan och göra en viss förordning, sådan som de å bägge sidor någorlunda kunna vara med behållne. Och vele vi för det övriga att härutinnan förbliva efter vår nådigaste resolution, given år 1675, att där inga kapellaner för detta hava varit eller eljest behövdes och därom inga kongliga förordningar finnas, att dårsammanstädes ingen kapellan församlingen påtränges, mindre skola några hjälpepräster tillåtas, församlingarna till besvär, eftersom i de socknar, som kapellaner av forna tider haver varit och allmogen av ålder sig påtagit dem att avlöna, antingen de äro en eller flere, av allmogen härefter intet mer till dem skall givas än till det högsta en halv spann säd av var hel eller halv gård, men av fjärdedels eller mindre torpare gives allenast en åttondels tunna om året.

Det blev opposition här och där i landet över denna prästernas lönefordran. Även i Bohuslän vägrade bönderna ibland att betala till prästerna deras löner för vigsel, barndop och jordfästning m.m. Åtskilliga ärenden finns angivna i domböckerna. Här skall återges ett protokoll, som skrevs vid häradstinget på gästgivaregården Herrestad i Lane härad den 10 januari år 1723:

"Herr kyrkoherden i Skredsvik, ärevördige Bernhard Wikström, som vid förlidet hösteting begärde uppskov uti den av allmogens fullmäktige av dessa församlingar inför en kommission i Göteborg emot honom andragna besvär, om en oskäligen av någon dess åhörare påstådda likstol, inställer sig nu åter emot sina kontraparter med tillfrågan först om de ännu vilja påstå vad de tillförende emot honom, herr kyrkoherden, andragit och attesterat, inläggandes en vidare förklaring till sin exemplation och befrielse, att som här i Bohuslän alltid varit brukligt, jämväl hans förmän före honom varit vana att efter gammalt folk få en ko i likstol, så förmodar han sig så mycket mera härutinnan vara ursäktad, som han av de angivande aldrig någon ko fått, men lika fullt låtit de döda till sina vilorum komma. Och änskönt han någon ko fått, som han dock påstår aldrig skall honom kunna överbevisas, så är han dock i den tanken

att han icke kunnat sig förgripa, emedan det allmänna i Bohuslän vedertagna bruket genom något kungligt förbud ännu icke upphävt är. Och som således är, så förmärker han att några illviljors uppsättare varit att angiva honom till sin heder om orättmätig sak än hava haft fog något emot honom att påstå. Och ehuru väl han efter ett sådant sin heder rörande haver fog att påstå en billig rättens satisfaktion för sådant ohemult angivande, så gör det honom likväl ont att hans åhörare skolat varit så snälla att angiva det de aldrig bevisa kunna, så att han därför i rättens händer hemställer, vad utslag häruti falla kan.

Svaranderna, Björn Nilsson och Olof Andersson i Sörvik, Olof Axelsson i Kalfås, Anders Hansson i Berg, Christen Björnsson i Stenbacka och Nils Andersson i Berg, som attesten skrivit, själva attesterat samt emot herr kyrkoherden angivare varit, i stället för att försvara sig giva deras förklaring och utlåtelse, att som de aldrig tänkt att angripa deras själasörjare och kyrkoherde varken till heder eller ämbete, utan emedan en förening vid kommissionen i Göteborg om prästerättigheterna författas skulle, och de förmeddelst sitt utlåtande om kreatur tyckte dem för svårt falla att i likstol giva en ko, så förmente de att en ändring härutinnan kunde ske och i stället dem med penningar förnöja och betala.

Men som de nu förnimmer att herr kyrkoherden detta så högt antager sig, så förklara de sig att de väl aldrig i någon måtto ville förolämpa deras herr kyrkoherde, vilken de mera orsak hava att berömma, men som de nu efteråt likväl besinna att de obetänksammelig handlat, icke besinnandes att det kunnat hava en svår påföljd och oförtjänt svårt straff, derest detta dem efter rätten anses skulle, ty överligga de alla med ånger enhälleligen att deras herr kyrkoherde med bön och begäran att han ville deras förseelse förlåta och eftergiva, viljandes de hädanefter taga sig till vara, att de icke på något sätt förtörna deras kyrkoherde, vartill herr kyrkoherden såsom en kristen och deras tillsatte herde lät sig bekväma. Ty kunde rätten icke annat än härtill giva sitt bifall med förmaning till angivarna att de icke vidare något olagligt eller olovligt emot herr kyrkoherden Bernhard Wikström begynna eller företaga."

Till vänster: Anders Bornander. Foto av målning i Bro kyrka

Även på Stångenäset blev det bråk om "**likstolens obilliga stegrande**" i början på 1700-talet. Kyrkoherden i Bro, Andreas Bornander, blev år 1713 instämnd till Göteborgs domkapitel att svara för några anklagelser. Här meddelas några utdrag ur protokollet:

"I synnerhet att han för tvenne utfattiga folks begravning skolat fordrat 20 daler smt, då de samma folk likväl intet hade utan voro hos sina barn, så svarade herr Bornander att han ej skulle fordrat eller pålagt sådana 20 daler smt, utan vederbörande hade bjudit och godvilligen givit honom dem. Men uppå herr biskopens vidare påminnelse efter det här inkomna

kontraktet måste herr Bornander tillstå, att när de bjudit honom 18 daler, han svarat: "Varför icke 20 daler smt?" Då vederbörande målsägare skolat svarat, ja, men varvid herr biskopen lät förstå att sådant syntes honom så mycket obilligare, som de bägge liken begravdes på en

gång och att därmed var för herr pastoren ett enkelt besvär, med allvarsam påminnelse att vid sådana tillfällen måste brukas en noggrann försiktighet att därvid ej något begås, som kan förorsaka förargelse och klagomål, betänkande huru mycket oanständigt det är av en prästman att således liksom tvinga församlingen till dylika utbetalningar, vilka giver sådant anseende, som skulle predikoämbetet vara under en del köpenskap och ingen dess tjänst kunna få, utan att därför gives så mycket som prästerna fordrar, lovandes han att så ej vidare göra, och han bad för denna gången om tillgift."

Men vid samma tillfälle skrevs även följande protokoll i domkapitlet angående kyrkoherde Bornander:

"Angående ett fattigt tiggarelik som så länge blivit stående i vapenhuset att det luktade, vilket herr Bornander ej ville begrava, förrän han fått sin betalning, varefter hustrun, som liket tillhört, måste det själv begrava, så påstod herr Bornander att för detta liket var honom bjudet 3 daler smt, som han ej fått, och han hade en daler och 20 öre förut att fordra, därom herr kapellänen påmintes.

Till vänster: Hans Räfsal. Foto av målning i Lysekil kyrka

Härpå förklarar herr Bornander sig, att han skolat skrivit till herr Hans Räfsal och bjudit honom att begrava men han det ej gjort, utan tvivel för den orsak att han velat hava något för sitt omak, det han ej fått. Om måndagen fick han som dödde herrans nattvard, tisdagen eller onsdagen dödde han, och på söndagen därefter skulle det begravas, men då sådant ej skedde, begrov målsägaren liket om måndagen därpå. Längre hade det ej stått, utan det var ett annat lik som blivit stående och luktade, om vilket han gjorde sin berättelse, tilläggande att vid revisionstinget detta mål med ett annat blivit blandat.

Därvid var herr biskopens allvarliga förmaning denna att ingen prästman bör låta liken stå obegravna, utan strax begrava dem när därom göres ansökning, och om de icke skola få sin billiga likstol med godo, hava de sådant att söka hos befallningshavanden, vilka förmaningar och varningar blev vid detta tillfälle givna herr pastor Bornander, som antog dem sig till efterrättelse."

Ovan nämnde kyrkoherde Bornander blev i fortsättningen den som flitigast arbetade på det nya lönereglemente, som brukar kallas för "Bohusläns förening" och som blev färdigt år 1722. Det är av följande lydelse:

"Fredrich med Guds nåde, Sveriges, Götes och Vendes konung etc. etc. Vår ynnest och nådiga benägenhet med Gud allsmäktig, troman och landshövding. Vi hava i nåder låtit oss föredraga eder tillika med biskop Poppelmans underdåniga skrivelse, daterad den 18 januari nästlidne, och därav sett den förening, som är vorden träffad prästerskapet och allmogen emellan i edert anförtrodda län angående de rättigheter, som de böra utgiva till deras kyrkoherdar till följe av gammal från urminnes tider vedertagen sedvänja, bestående därutinnan:

1: Att tionden förbliver efter vår approberade tiondesättning med samma mått som hon betalas till Kronan uti ren kornsäd.

2: Avväxte smör, en mark efter var ko, som bonden på gården äger, och därjämte en ost, vilken senare dock är en frivillig gåva.

3: Att med likstol sålunda förhålles, att för en jordkastning bör kyrkoherden hava fyra daler samt av en förmögen bonde eller hans hustru. Om man vill hava predikan, så skall därför givas 2, 3, eller 4 daler smt, så att för jordsättningen och predikan tillsammans intet kommer högre än till 6, 7 eller 8 daler smt. En mindre förmögen bonde eller hustru betalar allenast för jordfästningen 2 daler smt och för predikan 2 daler, tillsammans 4 daler smt. Minst förmögen bonde eller hustru, som har någon tillgång, betalar en daler för jordfästning och för predikan en daler. Efter ett barn 16 a 24 öre och tjänstehjon 16 öre utan predikan. Men för de fattige och husarme gives intet.

4: Att offret förbliver efter gammal plägsed av var person var högtid, näml. jul, påsk och pingst, varvid var och en giver efter deras förmögenhet och goda affektion.

5: Att för dem som vilja ingå äktenskap, gives för lysningen vad var och en förmår och utan tvång godvilligt behagar. Dock bör ej högre än en daler och 16 öre smt av kyrkoherden påstås.

6: Att med offrandet av brudfolk förbliver efter förra vanligheten. Men de vanliga därvid fallande vigselpenningar äro gemenligen 12 öre smt.

7: Att för barnakvinnors kyrkogång och barndop gives efter vanlighet.

8: Beträffande prästerskapets rättigheter av ridderskapets och adels säterier, så förbliver de därmed efter förra vanligheten och som vederbörande sinsemellan kan överens komma.

9: Såsom alltid vanligt varit att kyrkoherdarna av de hemman, där skog finnes, i stället bekommit ett lass ved, och av den, vilken ingen skog äger 4 öre smt, så förbliver det ock hädanefter därvid. Och som skog finnes på prästegårds ägor, så föra de som ingen skog äga därav ett lass ved till prästegården.

10: Strandsittare och de som fiskeri idka erlægga efter gammal plägsed deras rättigheter till kyrkoherden, varunder också förstås kapellerna Lysekil, Malesund och Fiskebäckskil.

11: Husmän och inhysehjon giva till kyrkoherden vart par folk antingen 12 öre smt eller tre arbetsdagar om året.

12: Av ryttare, dragoner, soldater och båtsmän, så länge de äro hemma, skall till kyrkoherden betalas årligen 12 öre smt. Men när de äro kommenderade bliva de därför fria efter kungl. förordningen av den 16 oktober 1687.

13: Kapellanerna bekomma deras lön av pastorerna, nämligen 30 daler smt åtminstone och åtnjuta eljest av allmogen tre offerdagar om året jämte det allmogen frivilligen behagar giva, förutom det offer som vid bröllop, barndop och kyrkogång faller. Detta är vad kapellanerna åtnjuta, som inga boställen hava. Men av allmogen likväl årligen de ovan specificerade offer med mera böra bekomma, fastän boställen bliva dem förordnade.

14: Klockarna hava efter vanligheten sina trenne offerdagar om året samt en skäppa korn av vart helt hemman i församlingen, jämte vad de uti små offer åtnjuta. Börandes i det övriga prästerskapet ingalunda begära, än mindre tvinga någon av dess åhörare över vad dem uti denna förening är tillagt och beviljat, samt å andra sidan allmogen intet var betaget att av en pur fri vilja och egen böjelse uti sämja och kärlek betyga allehanda benägenhet emot de rättsinte själasörjare, vilka utan slem begärelse deras ämbeten uppbyggeligen och troligen förrätta.

Och som vi i nåder för gott finne denne mellan prästerskapet och allmogen i edert anförtrodda län upprättade förening alldeles gilla och konfirmera, alltså hava vi eder sådant härmed till nådigt svar lämna velat, åliggandes eder att ej allenast giva sådant vederbörande allmänt tillkänna, utan ock hålla allvarsam hand däröver, att denna förening så av prästerskapet som allmogen noga blir efterlevad. Så att kyrkoherderna ej mage fordra något över berörde deras rättigheter eller allmogen undandraga att å deras sida fullgöra deras skyldighet. Och befalle vi eder Gud allsmäktig nådeligen.

*Stockholm i Rådkammaren den 25 septembris 1722.
Fredrich."*

Under 1700-talet var det inte ovanligt att allmogen av avoghet mot prästerskapet underlät att leverera tionden i rättan tid. Prästerna måste därför vid häradstinget kräva rättelse och ge bönderna varningar. Ett sådant ärende förekom i Foss socken år 1723. Protokollet lyder på följande sätt:

Prosten ärevördige och höglärde herr Andreas Seth ingav i rätten en skrift, varuti han andrager att en stor del av dess församlingsledamöter, de goda och rättsinniga undantagna, skola kommit i den ovanan att tvärt emot kongliga förordningar, gamla domar och dess ofta gjorda påminnelser och lysningar icke betala bemälte herr prost dess prästerättigheter i rättan tid utan i synnerhet med avväxte smörets avlämnande dröja till vintern, ja, långt över juletiden och inemot påsk, då smöret icke är halvparten så gott som om sommaren, varav herr prosten en stor skada tager.

Anhållandes välbemälte herr prost om tingsrättens handräckning till sin tillståndiga rätts förhjälpande, bifogandes några gamla lagmansdomar av anno 1628, 1631 och 1644, som förmälte att det avväxte smöret skall vara levererat innan S:t Laurentii dag vid en halv mark sölvs plikt och tionden innan S:t Martini dag med lika så stor plikt för dem som dessförinnan ej sin skyldighet fullgjort. Blivandes alltså nu ånyo uppå herr prostens anhållan var och en allvarligen förmant att innan förbemälte tid sin skyldighet så väl med avväxte smörets som tiondens avlevererande fullgöra och det vid två marker silvermynts plikt för den som visar tredska.

Vid mitten av 1800-talet frångick man allmänt i församlingarna den Bohuslänska föreningen och upprättade nya lönereglementen, något olika i varje pastorat. Som regel bestämde man då att tionden skulle kunna betalas i penningar.